

PRAVNA POMOĆ U EVROPSKOJ UNIJI

Uvod

Pravo na pravnu pomoć je jedno od značajnih osnovnih prava koje je nastalo kao rezultat potrebe da se pojedincu koji nema dovoljno sredstava omogući delotvoran pristup pravdi. Tako je već u Ugovoru o Evropskoj uniji u članu 31 predviđeno da zajednička delatnost u oblasti pravosudne saradnje u krivičnim stvarima ima, između ostalog, cilj da:

- a. „olakša i ubrza saradnju između nadležnih ministarstava i pravosudnih i drugih odgovarajućih organa država članica u vezi sa postupcima i sprovođenjem odluka;
-
- c. osigura usklađenost propisa država članica u meri u kojoj je to potrebno, radi poboljšanja ove saradnje.“

Najveći značaj za dalji razvoj prava na pravnu pomoć imao je Evropski samit u Tampereu 1999. godine. Na samitu je Evropski savet pozvao Savet ministara da, na osnovu predloga Komisije, uspostavi minimum pravila kojima se obezbeđuje odgovarajući stepen pravne pomoći u prekograničnim slučajevima u Evropskoj uniji (tačka 30 Zaključka Evropskog samita u Tampereu). Istovremeno, na ovom Evropskom samitu obrazovano je telo za izradu Povelje Evropske unije o osnovnim pravima. Članom 47, stavom 3 Povelje utvrđeno je da će „pravna pomoć biti dostupna onima koji nemaju osnovna sredstva, odnosno onim licima koja su slabog imov-

nog stanja i kojima je takva pomoć potrebna da bi im se obezbedio delotvoran pristup pravdi“.

Od sekundarnih propisa, važno je pomenuti sledeće koje će ujedno i biti predmet analize u ovom radu. To su: Okvirna odluka Saveta o položaju oštećenog (žrtve) u krivičnim postupcima, Direktiva Saveta za unapređenje pristupa pravdi u prekograničnim sporovima putem utvrđivanja minimuma zajedničkih pravila koja se odnose na pravnu pomoć u takvim sporovima i Predlog Okvirne odluke o određenim proceduralnim pravima u krivičnim postupcima u zemljama Evropske unije.

Okvirna odluka Saveta o položaju oštećenog (žrtve) u krivičnim postupcima od 15. marta 2001. godine¹

Uvod

Okvirna odluka Saveta EU o položaju oštećenog (žrtve krivičnog dela) u krivičnom postupku nastala je kao rezultat ujednačavanja procesnih krivičnih zakona država članica. Važno je istaći da materija koja je regulisana ovim normativnim aktom predstavlja novinu u krivično-procesnoj oblasti. Do sada se uglavnom poklanjala pažnja položaju osumnjičenog ili okrivljenog lica u krivičnom postupku. Međutim, nesumnjivo je da je namera evropskog zakonodavca bila da detaljnije reguliše i status druge strane u krivičnom postupku, s obzirom na to da su prava okrivljenog regulisana brojnim međunarodnim aktima. Ova odluka takođe predstavlja odgovor na zahtev da se obezbedi bolja dostupnost sudu i

1 2001/220/JHA: Council Framework Decision of 15 March 2001 on the standing of victims in criminal proceedings, (*OJ L* 82, 22. 3. 2001, p. 1-4).

podsticaj za uzajamno priznanje i povećanu koordinaciju sudskih vlasti.

Okvirna odluka o statusu oštećenog (žrtve) u krivičnom postupku obavezuje države članice u pogledu cilja koji treba ostvariti, ali im ostavlja slobodu u pogledu izbora oblika i sredstava neophodnih za njeno sprovođenje u život. Okvirna odluka sastoji se od preambule i 19 članova. Namere evropskog zakonodavca i pravni osnov za donošenje ovog pravnog akta jasno su istaknuti u preambuli.

Države članice su dužne da preduzmu sve mere neophodne za ujednačavanje svojih procesnih zakona i podzakonskih akata kako bi se obezbedio visok stepen sigurnosti oštećenom (žrtvi) bez obzira na to u kojoj se državi članici on nalazio. To pre svega podrazumeva krivičnopravnu zastitu oštećenog, dostupnost suda oštećenom i pravo oštećenog na odštetu koja uključuje i sve troškove postupka.

U okvirnoj odluci date su potom definicije najvažnijih pravnih pojmova u ovoj materiji. Pod pojmom „oštećeni (žrtva)“ podrazumeva se fizičko lice koje je pretrpelo oštećenje, uključujući fizičku ili mentalnu povredu, duševnu patnju ili ekonomski gubitak direktno prouzrokovan činom ili propuštanjem kojima se krši krivično pravo države članice. Krivični postupak se definiše u smislu odgovarajućih odredaba nacionalnog prava. Pominje se i pojam „posredovanja u krivičnim predmetima“ koji podrazumeva iznalaženje, tj. posredovanje pre započinjanja krivičnog postupka u iznalaženju rešenja između oštećenog i izvršioca krivičnog dela uz pomoć stručnog lica.

Zakonodavni okvir vezan za pravo na pravnu pomoć

Okvirnom odlukom se garantuje i posebna pomoć oštećenom pod kojom se, u stvari, podrazumeva pravna pomoć.

Članom 6 ove Okvirne odluke predviđeno je da će „svaka država članica obezbediti oštećenom pravo na besplatne savete, koji će biti pruženi bez naknade kada se to zahteva i drugu vrstu pravne pomoći u slučajevima kada oštećeni ima status stranke u krivičnom postupku“.

Međutim, zarad pravilnog razumevanja posebne pomoći koja se pruža oštećenom važno je pomenuti član 4 ove Okvirne odluke. Članom 4 taksativno su nabrojana sva prava koja pripadaju oštećenom u krivičnom postupku i o kojima oštećeni može dobiti informaciju. Tako se predviđa u tački (f) da oštećeni ima pravo da dobije informaciju od pravosudnih i upravnih organa o uslovima i u kojoj meri ima pravo na:

- a. pravni savet;
- b. pravnu pomoć;
- c. bilo koju drugu vrstu saveta.

Iz ova dva člana može se zaključiti da je reč o posebnoj pomoći koja se pruža oštećenom samo u krivičnim postupcima. Znači, Okvirna odluka obuhvata tri vrste pomoći oštećenom, i to:

- davanje pravnih saveta, koji mogu biti u određenim slučajevima besplatni, a tiču se položaja oštećenog u krivičnom postupku;
- pružanje pravne pomoći;
- davanje bilo koje druge vrste saveta.

Pružanje pravne pomoći predviđeno je samo pred pravosudnim organima u toku krivičnog postupka, budući da je ova Okvirna odluka imala za cilj unapređenje položaja oštećenog u krivičnom postupku. Međutim, Okvirna odluka obuhvata i posredovanje kao oblik vansudskog rešavanja spora, ukoliko priroda krivičnog dela dozvoljava ovu vrstu

intervencije. Pravnu pomoć može da zatraži oštećeni, odnosno žrtva, pod kojom se podrazumeva svako fizičko lice koje je pretrpelo oštećenje, uključujući fizičku ili mentalnu povredu, duševnu patnju ili ekonomski gubitak direktno prouzrokovan činom ili propuštanjem kojima se krši krivično pravo države članice.

Finansiranje pravne pomoći snosi država članica u kojoj teče postupak, iako se može desiti da neke radnje u vezi sa pravnom pomoći obavlja i država u kojoj oštećeni ima prebivalište ili boravište. Pored državnih organa koji su nadležni za pružanje pravne pomoći, Okvirnom odlukom je predviđena i jedna novina koja se ogleda u uključivanju specijalizovanih službi i organizacija koje se bave zaštitom žrtava krivičnih dela. Ovi organi biće angažovani i na pružanju pravne pomoći oštećenim licima u krivičnom postupku, uz obavezu prethodnog stručnog osposobljavanja kako bi uspešno obavljali svoj posao. Okvirnom odlukom je posebno predviđena obaveza stručnog osposobljavanja za službenika Ministarstva unutrašnjih poslova i advokata koji će raditi sa oštećenim licima.

Direktiva Saveta za unapređenje pristupa pravdi u prekograničnim sporovima putem utvrđivanja minimuma zajedničkih pravila koji se odnose na pravnu pomoć u takvim sporovima²

Uvod

Ova direktiva je jedna od mera koja je doneta u cilju uspostavljanja i razvoja prostora slobode, bezbednosti i pravde u kome je zagantovana sloboda kretanja ljudi. Prema čla-

² Council Directive 2002/8/EC of 27 January 2003 to improve access to justice in cross-border disputes by establishing minimum com-

nu 65 (c) Ugovora o Evropskoj zajednici, ove mere, između ostalog, podrazumevaju uklanjanje prepreka zarad odgovarajućeg toka građanskog postupka i koje, ukoliko je to potrebno, podrazumevaju usklađenost pravila građanskog postupka primenljivih u državama članica. Zarad ispunjenja ovog cilja, na Evropskom samitu u Tamperu, održanom oktobra 1999. godine, Savet je pozvao države članice da utvrde minimum pravila kojima se obezbeđuje odgovarajuća pravna pomoć u prekograničnim sporovima u Evropskoj uniji. Donošenje ove direktive bilo je rezultat i činjenice da su sve države članice potpisnice Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda od 1950. godine, kojom je utvrđeno načelo jednakosti obe stranke u sporu.

Direktivom su definisani i osnovni ciljevi koji se žele postići njenom primenom. Osnovna ideja jeste promovisanje primene pravne pomoći u prekograničnim sporovima za lica koja nemaju dovoljna sredstva, budući da je pravna pomoć neophodna zarad obezbeđenja delotvornog pristupa pravdi. Ovaj osnovni cilj je u potpunosti u skladu sa članom 49 Povelje o osnovnim ljudskim pravima Evropske unije. Nedostatak sredstava kako na strani tužioca, tako i na strani tuženog, a i sama činjenica da je reč o prekograničnom sporu, ne smeju biti razlozi koji otežaju pristup pravdi.

Polje primene

Direktiva predviđa davanje besplatne pravne pomoći u prekograničnim građanskim i privrednim sporovima u svim državama članicama, osim u Danskoj. Prekogranični sporovi podrazumevaju one sporove u kojim stranka koja podnosi zahtev za dobijanje pravne pomoći ima prebivalište ili bora-

mon rules relating to legal aid for such disputes (*OJ L 26, 31. 1. 2003, p. 41-47*).

više u državi članici različitoj od one u kojoj sud postupa u predmetu ili u kojoj se odluka izvršava. Direktiva se primenjuje kako na državljane Evropske unije, tako i na državljane trećih zemalja koji zakonito borave u nekoj od država članica EU. Tačnije rečeno, direktiva se odnosi samo na fizička lica koja su državljani EU i ona koja imaju dozvolu boravka u nekoj od članica EU.

Organi na koje se odnosi davanje pravne pomoći

Države članice su se opredelile za uži koncept davanja pravne pomoću u ovoj direktivi, koji podrazumeva samo sudove i tribunale, a ne obuhvata organe uprave kao što su carinski, inspekcijski ili drugi organi uprave. Direktivom se predviđa da je pružanje pravne pomoći zagarantovano kako za „konvencionalne građanske i privredne sudske sporove“, tako i za sve vrste vansudskog rešavanja sporova, kao što je posredovanje. Pravna pomoć mora biti obezbeđena u fazi pre samog početka postupka, tokom samog postupka, uključujući i drugostepeni postupak, ali i u fazi izvršenja odluke nadležnog organa.

Oblici i radnje pružanja pravne pomoći

Direktivom je definisano šta se sve podrazumeva pod odgovarajućom pravnom pomoći koju svaka država članica treba da obezbedi:

- savet pre početka postupka u cilju postizanja sporazuma pre otpočinjanja sudskog postupka;
- pravnu pomoć u pokretanju postupka pred sudom, zastupanje na sudu, potpuno ili delimično oslobađanje od plaćanja troškova, uključujući troškove tumača, prevođenja i putnih troškova kada je neophodno

fizičko prisustvo stranke u postupku (budući da je reč o prekograničnom postupku), kao i davanje pravne pomoći u toku postupka po žalbi.

U onim državama članicama u kojima važi pravilo da stranka koja izgubi spor snosi troškove postupka, a desi se da stranka koja prima pravnu pomoć izgubi spor, pravna pomoć će obuhvatiti troškove postupka pod uslovom da primalac pravne pomoći ima prebivalište ili boravište u državi članici u kojoj sud zaseda i donosi odluku.

Ukoliko nadležni organ u konkretnom slučaju proceni da stranka raspolaže određenim finansijskim sredstvima, on može odlučiti da stranka delimično učestvuje u plaćanju troškova postupka. Direktivom se predviđa i situacija kada se imovinski položaj stranke poboljša ili kada se utvrdi da je stranka dala neistinite podatke o svom imovnom stanju. Tada nadležni organ može odlučiti da stranka nadoknadi sve troškove koji su bili uključeni u davanje pravne pomoći.

Direktiva ostavlja slobodu državama članicama da utvrde pravila o pravnoj pomoći koja su povoljnija od onih utvrđenih ovom Direktivom. Samo je važno da standardi, odnosno pravila ne budu nepovoljnija za stranku u postupku od ovih zajedničkih pravila utvrđenih Direktivom.

Uslovi koji se odnose na imovno stanje primaoca pravne pomoći

Direktivom je prevideno besplatno pružanje pravne pomoći fizičkim licima koja su državljani Evropske unije ili državljani trećih država sa prebivalištem ili boravištem u nekoj od država članica EU. Pravna pomoć se pruža onim licima koja su potpuno ili delimično nesposobna da plate sve one

radnje koje su obuhvaćene pravnom pomoći da bi se obezbedio delotvoran pristup pravdi.

Nadležni organ procenjuje imovno stanje lica koje traži pravnu pomoć u državi članici u kojoj sud postupa u predmetu, uzimajući u obzir različite faktore kao što su plata, porodično stanje, uključujući procenu imovnog stanja lica koje izdržava fizičko lice koje je podnelo zahtev za dobijanje pravne pomoći.

Državama članicama se ostavlja sloboda da utvrde određeni iznos iznad koga fizička lica moraju delimično ili u potpunosti da snose troškove pravne pomoći. Međutim, ta gornja granica ne sme da bude fiksno utvrđena budući da su troškovi života različiti u državama članicama, te će nadležni organi u nekim situacijama morati da omoguće besplatnu pravnu pomoć i onim licima čija primanja prelaze utvrđeni iznos. Ovo je posledica činjenice da je reč o prekograničnim sporovima i da države članice moraju imati na umu prilike u drugim državama članicama.

Direktivom su taksativno utvrđeni troškovi pravne pomoći koji padaju na teret države članice u kojoj sud postupa u predmetu i na teret države članice u kojoj lice ima prebivalište ili boravište.

Troškovi u vezi sa prekograničnom prirodom spora koje snosi država u kojoj sud postupa jesu:

1. troškovi tumača;
2. prevođenje dokumenata koji su potrebni sudu ili nadležnom organu zarad rešavanja odnosnog spora;
3. putni troškovi kada je neophodno fizičko prisustvo lica pred sudom.

Troškovi koje snosi država članica u kojoj lice ima prebivalište ili boravište jesu:

1. troškovi koji se odnose na pravne savete koje daje advokat države članice ili bilo koje drugo lice koje je zakonom ovlašćeno da daje pravne savete sve do podnošenja zahteva za odobravanje pravne pomoći u državi članici u kojoj sud postupa u predmetu;
2. prevođenje prijave i ostalih potrebnih dokumenata.

Ovde je, u stvari, reč o pravnoj pomoći koja se daje pre otpočinjanja samog postupka pred sudom u državi članici u kojoj lice ima prebivalište ili boravište. Budući da o zahtevu o odobravanju pravne pomoći odlučuje nadležni organ u zemlji u kojoj sud postupa u predmetu, ukoliko je lice zatražilo pravnu pomoć pre otpočinjanja postupka, o takvom zahtevu odlučivaće organ države članice u kojoj lice ima prebivalište ili boravište u skladu sa svojim nacionalnim propisima o pravnoj pomoći a shodno odredbama ove Direktive.

Postupak za odobravanje pravne pomoći

O zahtevu za odobrenje pravne pomoći odlučuje nadležni organ u državi članici u kojoj sud postupa u odnosnom predmetu. Zahtev se može podneti kako nadležnom organu u državi u kojoj lice ima prebivalište ili boravište, tako i u državi u kojoj sud postupa u predmetu. Nadležni organ države u kojoj lice ima prebivalište ili boravište može odmah da odbije zahtev ukoliko utvrdi da je zahtev neosnovan ili da prevazilazi granice utvrđene ovom Direktivom. U ostalim slučajevima, ovaj nadležni organ mora da dostavi zahtev nadležnom organu države u kojoj sud postupa u roku od petnaest dana od njegovog prijema.

Svaka država članica je dužna da odredi nacionalni organ koji će biti nadležan da prima i odašilje zahteve za pružanje pravne pomoći, o čemu se potom obaveštava Komisija. Nadležni organ takođe mora obavestiti Komisiju i o jezicima na kojima fizička lica mogu uputiti zahtev, osim zvaničnog jezika države članice u pitanju.

Predlog okvirne odluke o određenim proceduralnim pravima u krivičnim postupcima u zemljama Evropske unije³

Obim primene

Osnovna ideja ovog Predloga okvirne odluke jeste regulisanje, tj. uspostavljanje, na nivou Evropske unije, minimalnih zajedničkih standarda koji se odnose na određena prava okrivljenog u krivičnom postupku. Prema predlogu, Okvirna odluka bi trebalo da se primenjuje na sva okrivljena lica u bilo kom krivičnom postupku, uključujući i prekršajni postupak, i to u bilo kojoj fazi postupka – dakle, tokom istrage, prvostepenog ili drugostepenog postupka. Naročito je važno to što bi se Okvirna odluka primenjivala ne samo na građane Evropske unije⁴ već i na državljane trećih zemalja.

U uvodnim obrazloženjima Predloga okvirne odluke Komisija se često poziva na član 6 Evropske konvencije o ljudskim pravima i relevantnu sudsku praksu Evropskog suda za ljudska prava. To znači da bi se usvajanjem ove Okvirne odluke na nivou Evropske unije potvrdili i još više učvrstili me-

3 COM(2004) 328, final.

4 Građani Evropske unije su ona lica koja imaju državljanstvo neke od država članica EU.

đunarodnopravni standardi u pogledu pravne pomoći, koje su države članice EU, budući da su već članice Saveta Evrope, i u ovom trenutku dužne da poštuju.

Okvirna odluka obavezivala bi sudove i državne organe država članica EU pred kojima se vodi krivični postupak.

Oblici i radnje pravne pomoći

U Okvirnoj odluci naveden je prilično širok spisak prava koja se daju okrivljenima u krivičnom postupku. U tom smislu predviđeni su sledeći oblici i radnje pravne pomoći:

a. Pravo na pravni savet

Prema članu 2 Predloga okvirne odluke, okrivljeni ima pravo na pravni savet što je pre moguće, a ako to odabere, i pravo na pravni savet tokom čitavog krivičnog postupka. Okrivljeni ima pravo da pravni savet dobije i pre nego što odgovori na pitanja koja se odnose na optužnicu, dakle, pre bilo kakvog izjašnjavanja u toku postupka.

Naročito je značajno da se članom 3 propisuje OBAVEZA da se određenim osumnjičenim licima, *ex officio*, ponudi pravni savet u cilju zaštite pravičnog suđenja. Države članice su stoga obavezne da to učine u odnosu na sledeće kategorije okrivljenih:

- lica zadržana u pritvoru pre suđenja;
- lica optužena za izvršenje krivičnog dela u vezi sa kojim postoji složeno činjenično ili pravno stanje, ili za izvršenje krivičnog dela za koje je zaprećena ozbiljna kazna, a naročito kada je u državi članici u kojoj se vodi postupak za to delo zaprećena kazna od najmanje godinu dana zatvora;

- lica protiv kojih je izdat evropski nalog za hapšenje, ili je protiv njih pokrenut postupak ekstradicije, ili drugi postupak predaje;
- maloletnike;
- lica koja nisu u stanju da razumeju ili prate sadržaj, odnosno značenje postupka zbog svojih godina, psihičkog, fizičkog ili emotivnog stanja.

Za ova lica takođe je propisana mogućnost da pravni savet koji dobiju bude besplatan, tj. da troškove u celini ili delimično snosi država članica. Drugi uslov za dodeljivanje besplatnog pravnog saveta jeste činjenica da bi ti troškovi predstavljali nesrazmerno finansijsko opterećenje za okrivljenog ili članove njegove porodice. Ipak, države članice su ovlašćene da kasnije ispitaju materijalno stanje okrivljenog kako bi utvrdile da li okrivljeni ipak ima dovoljno sredstava da povрати sve ili deo troškova za pružanje pravnog saveta.

Pravni savet koji bi se davao u skladu sa Okvirnom odlukom moralo bi da dâ za to kvalifikovano lice, tj. prema članu 4 njega bi mogli da pruže samo advokati. Ovakvo ograničenje mogućnosti davanja pravnog saveta, tj. onemogućavanje da ga pruže, npr., nevladine organizacije ili lica koja su samo diplomirani pravници, razumljivo je kada se uzme u obzir cilj koji se Okvirnom odlukom želi postići, a to je pravično suđenje u krivičnom postupku. Još jedno sredstvo kojim se obezbeđuje ostvarenje ovog cilja jeste obaveza država članica da omoguće angažovanje drugog advokata, ako se nađe da dati pravni savet nije efikasan. I ovo je pravilo koje se naslanja na sudsku praksu Evropskog suda za ljudska prava.⁵

⁵ Predmet *Artico vs Italy*, 6694/74.

b. Pravo na besplatno tumačenje i prevođenje

Predlogom okvirne odluke propisano je da okrivljeni koji ne razumeju jezik postupka imaju pravo na besplatno tumačenje, a to se naročito odnosi na besplatno tumačenje pravnog saveta tokom celog krivičnog postupka. Naročito je značajno da se pravo na besplatno tumačenje odnosi i na lica oštećenog sluha, kao i na lica koja imaju probleme sa govorom.

Nadalje, predviđeno je i pravo na besplatno prevođenje relevantnih dokumenata. Bitno je primetiti da ovo pravo nije neograničeno, tj. da nadležni organi donose odluku o tome koji su to relevantni dokumenti koje treba prevesti. Ipak, advokat okrivljenog ima pravo da traži prevod dodatnih dokumenata.

Pravo na besplatno tumačenje i prevođenje uslovljeno je samo nepoznavanjem, tj. nerazumevanjem jezika postupka. Na ovo pravo materijalno stanje okrivljenog nema nikakvog uticaja.

Slično kao i u slučaju lica koja pružaju pravni savet, države članice dužne su da obezbede da lica koja pružaju usluge tumačenja i prevođenja budu dovoljno kvalifikovana da pruže tačan prevod. Takođe, ako bilo koji učesnik u postupku oceni da prevod nije adekvatan, putem odgovarajućeg mehanizma se obezbeđuje drugi tumač ili prevodilac. Jedan od mogućih načina provere kvaliteta tumačenja ili prevoda jeste i obezbeđivanje audio ili video-snimka toka postupka. U slučaju spora, transkript takvog snimka mora biti dostupan svakom učesniku u postupku, s tim što se transkript može koristiti isključivo u svrhe provere tačnosti tumačenja.

c. Pravo na posebnu pažnju

Jedna od kategorija lica za koja postoji obaveza da im se ponudi pravni savet i, ako je to primenjivo, obezbedi be-

splatan pravni savet, takođe uživa i posebno pravo – pravo na posebnu pažnju. Reč je o okrivljenim licima koja ne mogu da prate sadržaj ili značenje postupka zbog svojih godina, psihičkog, fizičkog ili emotivnog stanja. Ova lica imaju tokom celog postupka pravo na posebnu pažnju, i to u svakom trenutku kada se pokaže da postoji neki od navedenih razloga.

Posebna pažnja se sastoji u:

- pružanju odgovarajuće zdravstvene nege;
- sačinjavanju audio ili video-zapisa bilo kog ispitivanja okrivljenog, uz obavezu da se u slučaju spora transkript snimka obezbedi svim stranama;
- gde je primenjivo, može uključivati i pravo na prisustvo trećeg lica tokom ispitivanja.

d. Pravo na komunikaciju

Ovo pravo ima dve različite komponente. Jedna se odnosi na sva okrivljena lica, a druga samo na one okrivljene koji su strani državljani.

Svaki okrivljeni ima pravo da njegova porodica i lica koja su povezana sa njegovom porodicom, ili radnim mestom, budu obavešteni o činjenici da je pritvoren, i to što je pre moguće. U te svrhe nadležni organi mogu koristiti sve odgovarajuće mehanizme, uključujući i komunikaciju preko konzularnih organa, ako je okrivljeni državljanin druge države i ako on to traži.

Komunikacija sa konzularnim vlastima utvrđena je i kao posebno pravo svih okrivljenih koji su državljani druge države. Naime, osumnjičeni ima pravo da konzularni organi njegove države budu obavešteni o činjenici da je on pritvoren, kao i da sa njima komunicira. Ako okrivljeni ne želi pomoć

konzularnih organa svoje države, država članica je dužna da mu ponudi pomoć neke poznate međunarodne humanitarne organizacije. Posebna pažnja je poklonjena i licima koja duže vreme imaju prebivalište u nekoj državi članici EU, ali nisu njeni državljani – oni će imati pravo na pomoć konzularnih organa države u kojoj imaju prebivalište na istoj osnovi kao i njeni državljani, pod uslovom da imaju valjane razloge zbog kojih ne žele pomoć konzularnih organa one države čiji su državljani. Tu se prvenstveno vodi računa o izbeglicama i političkim emigrantima.

e. Dužnost obaveštavanja okrivljenog o njegovim pravima u pisanom obliku

Članom 14 propisana je obaveza država članica da obezbede da sva osumnjičena lica budu obavještena o svojim bitnim procesnim pravima, i to u pisanom obliku. Pod tim pravima se podrazumevaju i ona regulisana ovom Okvirnom odlukom. To, u stvari, znači da će obavještenje sadržati „evropska prava“ kao i ona prava garantovana nacionalnim zakonodavstvom one države pred čijim se sudom, tj. organom vodi postupak. Država članica mora obezbediti prevod ovakvog obavještenja na sve zvanične jezike EU, i taj prevod mora biti standardizovan. Tekst obavještenja na svakom zvaničnom jeziku zajednice mora biti dostupan u svakoj policijskoj stanici, o čemu se stara svaka država.

Obavještenje se uručuje u dva primerka, koja obavezno potpisuje pripadnik policije, a može ih potpisati i okrivljeni ako to želi. Jedan primerak ide okrivljenom, a drugi pripadniku policije, i služi kao dokaz da je obavještenje o pravima predato osumnjičenom. Potrebno je napraviti i belešku o tome da li je okrivljeni pristao da potpiše obavještenje.

Nadzor nad primenom sistema

Okvirnom odlukom je predviđena periodična evaluacija i nadzor nad primenom ove Okvirne odluke i njom uspostavljenog sistema pravne pomoći. U svrhe nadzora i evaluacije, države članice bi bile dužne da prikupe i učine dostupnim niz statističkih podataka iz kojih se vidi u kojoj meri su iskorišćeni određeni oblici i radnje pravne pomoći.